

Zülfü Tiğrel (Zülfü Bey)

Zülfü Bey, 1877 yılında, Zülfüzade Ali Hâmid Bey ile Nazire Hanım'ın oğlu olarak Diyarbakır'da dünyaya gelmiştir. İlk öğrenimini Diyarbakır İptidai Mektebi'nde, orta öğrenimini Diyarbakır Askeri Rüştiyesinde, lise öğrenimini Diyarbakır Mülki İdadisinde tamamlamıştır. Mülki İdadide Ziya Gökalp, Pirinççizade Feyzi Bey ve Faik Ali Bey gibi tanınmış kişilerle aynı sınıfta eğitim görmüş, lise tahsilini tamamladıktan sonra ilk olarak 1895 tarihinde Diyarbakır Meclis-i İdare Kaleminde stajyer ve hemen ardından kâtip olarak çalışmaya başlamıştır. Kısa bir süre sonra Diyarbakır İl Mektubi Kalemi'ne atanmış olup bu görevde iken başarılı çalışmalarından dolayı 1898 yılında kendisine Rütbe-i Salise derecesi verilmiştir. 1900 yılında yine başarılı çalışmalarından dolayı Dördüncü Derece Mecidi Nişanı ile ödüllendirilmiştir. 1901 yılında Bidayet Mahkemesi üyeliğine atanmış sonraki yıllarda çeşitli adli görevlerde bulunmuş, bir süre için Hukuk ve Ceza Daireleri Başkan Vekilliğini aynı anda yürütmüştür. İstinaf Mahkemesi Ceza Dairesi üyesi bulunduğu sırada sahip olduğu Selase Rütbesi bir derece terfi ettirilmiştir. II. Meşrutiyetin ilan edildiği 1908 yılının Kasım- Aralık aylarında yapılan genel seçimler sonucunda Diyarbakır Belediye Meclisi'ne seçilmiştir. 1908-1912 tarihleri arasında Diyarbakır İl Genel Meclisi ve İl İdare Heyeti Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerinin yanısıra çok sayıda özel görevli komisyonlarda çalışmıştır. İl Genel Meclisi ikinci başkanı olduğu bir sırada 2 Nisan 1912 tarihindeki II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı Mebusan Meclisi'nin II. Dönemi için seçim yapılmıştır. Yapılan bu seçimlerde İttihat ve Terakki Cemiyeti listesinden aday gösterilmiş, seçim sonucunda ilk defa Diyarbakır milletvekili seçilerek Osmanlı Mebusan Meclisi'nde yer almıştır. Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönemi için 1914 yılında yapılan seçimlerde tekrar İttihat ve Terakki Cemiyeti adayı olarak girdiği seçimlerde yeniden Diyarbakır milletvekili olarak seçilmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın ardından, Millî Mücadele döneminde önemli bir yer edinecek olan Vilayât-ı Şarkiye Müdâfaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyetinin kurucuları arasında yer almış, 15 Ocak 1919 tarihinde, Ermeni Tehciri ile ilgili olduğu ve İngilizler aleyhinde propaganda faaliyetlerinde bulunduğu iddiası ile İngilizlerin talebi üzerine Osmanlı kolluk kuvvetleri tarafından gözaltına alınmıştır. Bir ay boyunca İstanbul'da hapse konulmuş ve yapılan sorgularında suçsuz olduğu anlaşılmasına rağmen, İngilizlerin isteği üzerine İngilizlere teslim edilmiştir. İngilizler tarafından Mısır Seydibeşir Esir Kampına sürgün edilmiş, orda yaklaşık beş ay hapsedildikten sonra oradan Malta Adasına sürgüne gönderilmiştir. Malta zindanında kendilerine yapılan eziyetlerin tasvirden uzak olduğunu belirtmiş, Osmanlı Mebusan Meclisi'nin son dönemi için 12 Ocak 1920 tarihinde yapılan meclis seçimlerinde, Malta'da

Zülfü Bey Meclis Albümü

sürgünde bulunduğu halde Diyarbakırlılar tarafından aday gösterilmiş ve seçimler sonucunda bir kez daha Diyarbakır milletvekili olarak seçilmiştir. 25 Ekim 1921 tarihinde Malta'da bulunan diğer sürgünlerle birlikte serbest bırakılmış ve 15 Kasım 1921 tarihinde Ankara'ya gelerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna Diyarbakır Milletvekili olarak takdim edilmiş, Mecliste İçişleri, Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonlarında çalışmış, mecliste bulunduğu süre boyunca dördü gizli oturumlarda olmak üzere sekiz konuşma yapmış, dört soru önergesi vermiştir. Millî Mücadele döneminde milletvekili olduğu Diyarbakır ve çevresindeki yerleşim yerlerini gezerek halkın Millî Mücadeleye destek vermesini sağlamış, Millî Aşireti gibi geçmişte çoğunlukla sorunlara sebep olmuş olan bazı aşiretlerin Millî Mücadeleye destek vermelerini sağlamış, bu çalışmalarından dolayı Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. 6 Mart 1922 tarihinde Başkumandanlıkça önemli görevler için memur edilmesi sonucu bir süreliğine meclisten izinli sayılmış, 3 Kasım 1922 tarihinde Lozan Barış Konferansına gidecek olan Temsilci Heyeti'ne danışman olarak atanmış ve konferansın ikinci dönemindeki görüşmelerinde yer almadığı halde, resmi vazifeli olarak konferans sonuna kadar bu görevde kalmıştır. TBMM'nin II. Döneminde tekrar Diyarbakır Milletvekili olarak seçilmiştir. TBMM III. Dönemi için yapılan seçimlerde aday gösterilmemiş, TBMM'nin IV., V., ve VI. dönemlerinde aralıksız olarak mecliste yer almıştır. Böylece sekiz dönem boyunca Diyarbakır milletvekili olarak seçilmiştir. Hem Mebusan Meclisi hem de TBMM'de bulunduğu sırada meclis çalışmalarına sık bir şekilde katılmış, başta adli ve zirai konular olmak üzere birçok konuda çok sayıda önerge vermiş, kanun ve karamamelerin görüşmelerinde müzakerelere katılarak fikrini beyan etmiştir. Diyarbakır kenti ile ilgili şehre su temini, çevredeki yerleşim yerleri ile ulaşımı, kara ve demir yollarının inşası ve Ergani Bakır Madeninini işletilmesi gibi konularda çok sayıda öneri sunmuş, şehrin gelişiminde önemli bir pay sahibi olmuştur. Cumhuriyet'in İlanı ile Cumhuriyet Devrimlerinin hayata geçirilmesi sırasında Mecliste yer almış, siyasal yaşamı boyunca Halk Fırkası içinde yer alarak, Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü ile iyi ilişkiler kurmuştur. 29 Ekim 1940 tarihinde vefat etmiş, Diyarbakır Mardin Kapı Mezarlığına defnedilmiştir.

Mekki ULUDAĞ

KAYNAKÇA

BOA. (Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defterleri Fihristi), DH. SAİDd. 95/216, 9 Cemaziyelahir 1318 (4 Ekim 1900), **Sicil-i Umumi**, s.429.

Demirel, Ahmet, **İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

Güneş, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem 1935-1939**, II. Cilt, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1996.

İzgöer, Ahmet Zeki, **Diyarbakır Vilayet Salnameleri**, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Acar Matbaası, İstanbul 1999.

Şimşir, Bilal, **Malta Sürgünleri**, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, İstanbul 1985.

Uludağ Mekki, **Meclis-i Mebusan'dan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Bir Portre: Mehmet Zülfü Tığrel**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2022.

Zülfü Bey'e ait **Tercüme-i Hal Varakası**, TBMM Arşivi.

02/06/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/zulfu-tigrel-zulfu-bey/?pdf=5765> adresinden erişilmiştir